

SZENTESTE

BOŠKO IVKOV

1.

A szenteste már a karácsony böjtjének reggelén elkezdődik.

Az egész nap ugyanis az azt befejező estére irányul. Majdnem minden, amit aznap végeznek a házban, annak van alárendelve, vagy ha nincs is, rá való tekintettel végzik okvetlenül. Vagy egyáltalán nem végzik el. Hanem – különösen, ha az a valami nagyobb és több figyelmet igénylő munka, és nem sürgős – akkor, na, egy későbbi időpontra, karácsony és Szent István után negyed- vagy ötödnapra, de ha lehet, legszívesebben a pravoszláv újév utánra halasztják.

Mert nem jó, bizony, a karácsony előtti napot, hát még a szentestét, legkevésbé pedig az ember lelkét felesleges munkával és túl sok gonddal terhelni ilyenkor. Kiváltképp nem ajánlatos úgy megszentésteleníteni, hogy bosszankodunk és dühöngünk, szidalmazunk és veszekszünk, szitkozódunk és átkozódunk. És Istent káromolunk – azt semmiképp. Még úgy se, hogy valami csúnyát gondolunk.

Sőt, még azzal sem csorbítani, hogy akár gondolatban is, az utána következő napokkal, a ránk váró munkával foglalkozunk.

Mert karácsony böjtje nem a hipp és a hopp, hanem a csendesség és a békesség, az eszmélkedés és a számvetés napja. A megszámláltatásé, mindenekelőtt önmagunkban. A számadásé, hogy mennyi emberség szorult az Isten képére és hasonlatosságára teremtett emberbe.

Ezért karácsony böjtjén, ha csak lehetséges, az ember teljesen szakítson *hétköznapi* mivoltával, azzal, amilyen csúnyának, meggondolatlannak, bűnre hajlónak látszik, amennyire lealacsonyodik hétköznapi napokon. Ehelyett most szívvel-lélekkel a magasságosnak, az örökkévalónak:

Istennek szentelje magát.

Isten márpedig csak akkor jó az emberi lélek szentélyébe, ha az tiszta és rendezett, megvilágosodott és alázatos: maradéktalanul felkészült Őrá, és sarkig tárt kapuval fogadja az Ő érkezését.

Ami pediglen azt jelenti: előre *örvendezvén hitében*, melyben ez eljövotelt illetően még árnyéka sincs a kételynek.

S ezen az egy hiten kívül egyetlen más vágy és zavar ne legyen szívében.

Ha leszáll, a Szentlélek oda száll, ahol csend és béke honol, s messzire elkerüli a tolongást meg a forgatagot, a szenvedélyt meg a haragot, az üvöltözést meg a dühkitörést.

Mert nem is az Ige: Isten – a hallgatás.

S a munkálkodás a megvilágosodás csendjében.

S amidőn leszáll, némán, hangtalanul lépdel Ő, akképpen, ahogyan a mindenségben sem hallik áramlása a Fényességnek, mely pedig Ő maga.

Ezért karácsony böjtjén, de szentestén fölöttébb, az ember teljesen vetkezzen ki önző és kapzsi mivoltából, mondjon le kevélykedő és hiú, parlagian földi „méltóságáról”, hogy Őhöz lehessen méltó. A végsőig töredelmesnek és jelentéktelen porszemnek kell lennie, hogy elég nagy és tágas legyen ahhoz, hogy befogadhassa az Úr végtelen szentlelkét.

Aki nem száll magába, nem magasztosul fel Istenben.

Márpedig nem magasztosul fel Istenhez a fatönk, a kőszikla és a rög, a csont és a vér, hanem a hímpor, a homok és a hamu. A magvak magva. A por pora. A gondolat.

Nem az anyag, hanem a lélek.

Mindezt nem tudván, de sejtven, érezvén még az olyanféle is, aki nem tartja meg a karácsonyi böjtöt, amiképpen egyetlenegy a többi közül sem az esztendőben – egyébként a *hívők* legtöbbször ilyen –, karácsony böjtjén azonban, egészer a szentestéig, bizony, egy falatot nem

vesz a szájába, hogy legalább tessék-lássék, annyira-amennyire megtisztuljon és feloldozást nyerjen.

Még egy pár *hitetlen* is akad azért, aki karácsony előtti napon szívesen vállalja a böjt keresztjét. No persze nem a hite, hanem – egészen más miatt: hogy jobb étvággal essen neki a vacsorának.

De még az ilyen ínyenckedők kisdud ravaszkodásaiban sincs semmi szentségtörés.

Mert még az a Magasságos Mindenható sem, hát még a többiek – őszbe csavarodott, öreg, sőt ősi isteneink – nemcsak a Félés meg a Rettetés, a Feddés meg a Büntetés miatt vannak itt, hanem hogy ők legyenek a Bizalom és a Bizodalom, a Mentsvár és a Védőkar, a Könyörületesség és a Megbocsátás letéteményesci.

Itt vannak, a fejünk fölött és mibennünk, hogy megvédelmezzenek és megszabadítsanak: másoktól és mimagunktól.

Nem halnunk – élnünk kell értük.

Eszerint tehát, hogy együnk is, igyunk is – az egészségünkre meg az ő nagyobb dicsőségükre.

Nemcsak böjttel és imádsággal, hanem kenyérral és borral is dicsértessék és dicsőíttessék az Úr neve és szentleke – természetesen azzal a mértékletesen fogyasztott kenyérral, tudván, hogy mikor elég, és azzal a mértékletesen ivott borral, amikor még csak dalt fakaszt, nem civa-kodást is!

Mert az Úr – maga az élet.

S az Élet Szeretete.

Ekként tehát kenyérral és borral is ünnepelhetjük Őt. Tán úgy a legjobban, nem is munkával a szent napon!

Hiszen a munkában töltött, közönséges hétköznapiakat követő közönséges vasárnap is arról kapta nevét, hogy *vásár nap*, vagyis a dologtalanság szent-heverd-el napja.

Meg hát maga a Jóisten is, a világosságot meg az életet adó, a teremtés műve után már nem annyira a Munkálkodás istene. Ettől fogva Ő az Ész. A Gondolat. Az éber. A Szem. A rezzenéstelen.

A Létezés vasárnapjai vasárnapjának szent ünnepe Ő mindenestül.

S a karácsony napja mellett, és előtte, ugyan hol találsz te nagyobb vasárnapot a karácsony böjtjénél?!

Aznap tehát a nagyvállalkozók is tartózkodnak majd a nagy vállalkozásoktól, meg a kapzsi kiskereskedők sem fognak angróban kereskedni. Sőt még a nagytiszteletű tisztelendők is elállnak bő lére eresztett prédikációiktól, mert:

Azon a napon a csend és a fényesség tanúsítja és teszi Istent.

A parasztember, magától értetődően, aznap is ellátja a jószágot, áldott és áldást hozó minden marháját, mert hiszen ennél elmaradhatatlanabb és istenfélőbb ima tán nincs is a világon. Azzal a különbséggel, hogy az esti etetést némileg korábban elvégzi: hogy egy kissé távolabbra essen magától a szentestétől, ezáltal az is korábban kezdődjék, tovább tartson és teljesebb legyen. Nagyobb. És még ünnepélyesebb.

S a havat is, még hajnalban, elsöpri ez a mi népünk, az udvarban, az utcán egyaránt. Amiképpen, még hajnaltájt azt is, a gazda vagy az asszonya friss olajjal tölti fel az örökmécsest a gondosan letörölgetett ikon alatt abban a *tiszta szobában*, melyet erre a napra még külön is föltakarítottak, ámbátor előtte sem laktak benne, nem is rumlizhatott, nem is piszkíthatott abban senki. Kora reggel gondja lesz rá a gazdurnaknak, hogy halat szerezzen be, de az is lehet, hogy már előtte való nap elvetette ennek gondját. Délután, hacsak nem intézte el még hajnalban, meghozza a karácsonyi tuskót. Késő délután, de még világosban, megbontja a szalmakazlat, elegendő szalmát tép, annyit, hogy szétterítse a padlón az ünnepi asztal alatt meg az egész szobában, ahol az asztal van. S diót is hoz a padlásról. Meg aszalt szőlőt az evenkáról, a gallyszárítóról. Búza közé eltett almát is a padlásról vagy a hombárból. S aszalt szilvát is, ha van, vagy beszerezhető. Sőt aszalt füget meg napsütötte narancsot is Krisztus napsütéses országából. Meg egy üveg dunszt is kerül mindenképpen a spájzból, s teszik a kemence vagy a sparhelt közelébe, hogy ne legyen olyan vad hideg...

Ja, igen: jóféle pálinkából is tölt abba a félliteres, terebélyes díszüvegbe, a borból pedig, abból az aranyszínűből meg a vörösből, az iccékbe.

Majd amikor mindezzel megvan, és megmosdott, legvégül, a már megterített vacsoraasztalnál, úgy, álltában, keresztet vet. De nem ám csak úgy kutya-futásban, sebtében, mint hétköznap szokta – amikor néha nem is tudni, hogy igazából keresztet vetett-e, vagy pedig csak egy legyet hessentett el az orra alól –, hanem akkurátusan megadva a módját,

ünnepélyesen és áhítattal. S egy tisztán, fennhangon elmondott miatyánkkal fogja magát és egész háznépét, valamint a szentestei terített asztalt megtömjénezní. Meg azzal a dióval, e földi és túlvilági „gyümölcszel” fogja a szobában a kereszt jelét elhinteni oly módon, hogy a szoba minden sarkába letesz egyet. S a fiatal „karácsonyi” búzában ő fogja a méccsest meggyújtani . . .

Majd ezután jöhet az eszem-iszom, no meg persze egy jó kis dumcsizás sok mindenféléről. Hja, szóba kerülnek az elhunyt hozzátartozók is, sőt el is beszélgetnek e megboldogultak árnyaival, akik ezen a szent éjszakán eljöttek régi, máig is élő otthonukba, itt, abban a szalmában hajlékra lelték, és várják, hogy szelíden megérintse őket az Úr szelíd szentlelke.

A karácsony böjtjére cső halaszthatatlan dolgaikat nagy sebbel-lobbal elvégzik majd a városiak is. Rohanásban, idegeskedésben, dohogva, majdhogynem szitkozódva, megveszik azt a kis szalmatőreket, az lesz – fogjuk rá! – a „betlehemi” szalma meg a karácsonyi fatönk, akárcsak azt a „karácsonyi búzának” titulált hervatag „tollsöprűt”, mely egy műanyag joghurtos pohárban kelt ki . . .

A rengeteg elintéznivaló közben, amikor – látszólag – maga miatt szaladgál, ezen a napon sem veszi észre, hogy valójában saját magára sincs ideje, hát még istenére. Ebben az ünnep előtti piaci és piacozó forgatagban meg az őt nyomasztó zűrzavarban szem elől téveszti, hogy szem elől tévesztette önnön leglényegét: a lelkét. S hogy úgy készül az Istennel való találkozásra, mint a lázas ispotályos az orvosi vizitre.

Végül akkor pontosan úgy is várja be Istent – ha egyáltalán meglátogatja őt! –: mint a gondozóorvost a gyorssegélyszolgálatól.

2.

Hej, attól a pirosuló halászlétől kipiroslik az egész ebédlő, meg az ember lelkében is valami!

Utána a sült hal jön. Majd a mákos metélt. A gyümölcs meg a bor . . .

Valamikor az est folyamán, ha nem tették meg már kora reggel vagy napközben, a gyerekek odakötözik apjukat a székhez, amelyen ül, s nem engedik el, amíg „ki nem váltja magát” pénzzel vagy valami mással: merthogy a karácsony előtti nap az apák napja is.

A vacsora meg az apjuk „megsarcolása” után a fiatalság apraja felkerekedik, és elmegy betlehemezni.

A négy keleti király – Heródes, Gáspár, Menyhért és Boldizsár – a téli gönc fölé húzott fehér gyolcsingben-gatyában meg a két, subás pástorgyerek szőrkuksmával a fejében, hosszú bottal meg kolompokkal a kezében viszi majd a belül istállólámpával vagy elemlámpával kivilágított betlehemet. Krisztus születését hírül adva járnak házról házra.

Azt, amivel az alkalomhoz illően, megajándékozzák őket, egy kis zsákba gyűjtik, majd pedig, hazatérve, testvériesen elosztják egymás között.

Utána még egy kicsit falatoznak, a padlóra teregetett szalmában eljátszadoznak, majd szófogadóan és fürgén aludni mennek, hogy mielőbb megvirradjon.

Az ünneplés örömeiben meg a szentesteci bortól nekapirosonodott házigazda pedig még sokáig fog virrasztani a tűzben parázsló fatuskó fölött, vagy – ennek híján – a meg-meglobbanó mécs láng fölött a karácsonyi búzában. Az éjszakának meg lelkének csendességében számot vet önmagával és életével. Azzal az Istennel, ki benne lakozik. Meg azzal, ki van a mennyekben. Meg hát azzal a még távolinak tetsző Ismeretlennel, aki – megadja Isten! – szelídeden fogadja és befogadja, ha majd átkel az árnyak birodalmába . . .

Valahonnan az utcáról, a falusi templom vagy valamely külvárosi tér felől, időről időre hangzavar szűrődik, házigazdánk így a közös, községi karácsonyi tuskó köré gyűlt, jócskán „elázott” karácsonyozók vidám zsvajvását is hallja még.

Valamely egészen késő éjszakai órán a ház ura hátratulja székét, fölkel, és bejárja, megnézi a jószágot az istállóban. Utána benyit alvó gyerekeihez is.

Szemügyre veszi a tűzben izzó fatönköt, egészen elvékonyodott-e: elhamvadt-e valóban az ócsztendő jószágos Öregistene? . . .

Keresztet vet, majd egy falat kenyérrrel, melyet borba mártott, eloltja a tál búzában égő mécs lángot.

Eközben talán átsuhan rajta, hogy körülbelül ötven ilyen búzaültetés után, maga is kialszik így. Erre a gondolatra azonban, miként ha rossz álmot hessegetne el, gépiesen csak legyinteni fog.

S átengedi magát a pihentető álomnak: azoknak a mérhetetlen és megismerhetetlen, földi és égi erőknek, amelyek – amikor így ernyedten, magatehetetlenül, álomba hanyatlott – hol a halandóság sekélyébe, hol

pedig az örökkévalóság mélyvizeibe mártogatva elringatják majd őt, hogy azután hegyen-völgyön, tengereken át vigyék, és a holnapi megszentelt nap fényes partjain letegyék.

Az évek során a szentesték mindenki életében egymásra halmozódnak, észrevétlenül egymásba töltődnek, úgyhogy évtizedek múltán egyetlenegy: egy egész élet végtelenül hosszú és pirosló, meleg és feledhetetlen Szentestéjévé oldódnak.

Ámde egész eddigi életemnek ebből az egyetleneggyé vált szentestéjéből örökkön-örökké előugrik egy különálló is, amely évtizedek múltán sem hajlandó beolvadni, beleveszni egyetemesen kialakult szentestéképzetembe.

Szó van pedig kora gyermekségem egy réges-régi karácsony estéjéről. Talán olyan hét-nyolc éves gyerkőc lehettem akkor . . .

Abban a régebbi házunkban, a szülőházamban, akkor már minden szentestei előkészület megtörtént.

Mi, gyerekek, tetőtől talpig kimosakodva, s akkor először, még hozzá arra az estére, vadonatúj, jó vastag és puha, meleg flanelingekbe kirittyentve . . .

A halászlének az a paprikás jó szaga már örömteljesen bemelegítette és áhítattal bevilágította az egész házat bévülről, míg ellenben a hajlék nádfedelére az esthomály szürkés-kék ködpárájában mintha már leszállni látszanék a szentlélek, melynek lengedező, vibráló, homályló sziluettjében mintha inkább a Jézus, semmint az Úr arcása ismerszik meg jobban.

No, ekkor, a most már megboldogult Danko bátyám meg én, átmentünk a tőzsomszédságban lakó Dáda anyóhoz, hogy a hátsó udvarban nála szedjünk egy nyaláb szalmát a karácsonyi terítéshez. Ahogy ott cibáltuk, a kezében levő kulccsal a bátyám véletlenül elakasztotta az ingét a kigombolt mellényke alatt – és reccs, elszakadt . . .

Máig nem tudom, melyik volt a nagyobb: a bánatom az elszakadt ing miatt, vagy a szepegésem, hogy édesanyám leszedi rólunk a keresztvizet.

A bánatom, minden bizonnyal.

Különben is, hogy édesanyám megszidott volna – ha egyáltalán volt ilyen, márpedig el nem maradhatott –, arra bizony én már jó ideje nem emlékszem.

S annak a fene nagy bánatnak csupán az emléke maradt meg. Még-hozzá – szelíd és derűs emléke. Megmosolyogtató.

Amin nem is csodálkozom, a legkevésbé sem.

Mert már azon a kissé kesernyésre sikeredett szentestén is – tisztán emlékszem, mintha tegnap lett volna! – abban a tántoríthatatlan hitemben vigasztalódtam, hogy Isten szeme vigyáz ránk, nemkülönben mélyen átérezve azt is, hogy Jézus – velünk van . . .

Minélfogva kétséget kizáróan tudtam, hogy minden veszteségemért kárpótlásban részesülök: a könnyeim – fölszárítván, a szenvedéseimért – megjutalmazván.

Igazából azonban leginkább az a gondolat, őszinte remény, mélységes bizalom, az a vakítóan fényes *kinyilatkoztatás* vigasztalt meg, hogy sem én magam, sem a fivéreim, sem a húgom, noha apátlan árvák, mégsem vagyunk a nélkül a Mennyei Atya nélkül.

Majd ennek a tiszta és érintetlen, de egyúttal mérhetetlen hitnek a sűrű szövésű, meleg és megnyugtató palástja alatt, sugárzó, mosolygós arccal, el is szunnyadtam azon a szentestén, karácsonyesten.

Azóta és innen tudom:

Ha valakit valaha is, de gyerekkorában különösképp, *besugározott* az Égi Fényesség, élete végéig besugarazott lesz.

Még akkor is, ha később, élete folyamán, meginog hitében.

Sőt, ha ez a hite gyengül, vagy teljesen megszűnik hinni, akkor is.

Mi több, éppenséggel akkor, a valamikori gyermeki hit sugarassága a kétségbeesésnek abban a sötétségében válik még sugárzóbbá.

Íme hát, ezért is tudom olyan jól, miszerint egyáltalán nem tudom, hol fogok találkozni Istenurammal: hitem legmagasabb fokú felmagasztaltságában-e, vagy megátalkodott hitetlenségben-e vajon?